

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautu-
minen -oppiaineen järjestäminen Järvenpään
Invalidiliiton koulutuskeskuksessa**

Miika Holm

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma AIK 210 op

2009 - 2013

Arvioitavaksi jättämisaika 3/2013

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä: Miika Holm	Sivumäärä 34 ja 1 liitesivua
Työn nimi: Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineen järjestäminen Järvenpään Invalidiliiton koulutuskeskuksessa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Juha Nikkilä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opettajat toteuttavat työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineen opetusta. Tätä oppiainetta opiskelevilla on erityisen tuen tarpeita.</p> <p>Opinnäytetyöstä on hyötyä työntekijöille, jotka työskentelevät valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen parissa tai muun peruskoulun jälkeisen nivelvaihekoulutuksen saralla.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kuusi valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen parissa työskentelevää opettajaa. Vastuuopettajia haastateltiin kasvokkain käyttämällä puolistrukturoitua haastattelurunkoa ja sähköpostitse, jolloin aineiston keruussa oli lomakehaastattelun piirteitä. Haastattelut toteutettiin vuoden 2012 aikana.</p> <p>Tutkimustuloksissa saatiin koottua erilaisia tapoja ja menetelmiä järjestää työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiainetta. Opettajat järjestävät Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineen opetusta luokkatiloissa teoriapainotteisesti käyden läpi esimerkiksi työelämän perussääntöjä, työelämään ja työnhakuun liittyviä asioita sekä käymällä läpi opiskelijoiden kanssa eri ammattialavaihtoehtoja ja -vaatimuksia.</p> <p>Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineeseen liittyy myös työharjoittelujaksoja koulun ulkopuolisissa yrityksissä. Näitä työharjoittelujaksoja opettajat toteuttavat sekä yksilöllisesti että koko opiskelijaryhmän kanssa yhdessä.</p>	
Asiasanat: Valmentava, kuntouttava, ohjaus, työelämä, valmentautuminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Miika Holm	Number of Pages 35
Title Organizing of the subject "Preparatory and rehabilitative instruction and guidance for disabled students" in FPD Järvenpää Training Centre - IJKK	
Supervisor(s) Juha Nikkilä	
Subscriber and/or Mentor FPD Järvenpää Training Centre - IJKK	
Abstract <p>The purpose of this thesis is to find out how the teachers of FPD Järvenpää Training Centre - IJKK organize and make real teaching of the subject "Preparatory and rehabilitative instruction and guidance for disabled students". Students who study this subject have special needs. This thesis is useful for those who work with preparatory and rehabilitative instruction and guidance.</p> <p>Legwork of the thesis was done by interviewing six teachers of the subject "Preparatory and rehabilitative instruction and guidance for disabled students". Teachers were interviewed face-to-face by using half-structured questions. Email was also used in interviewing and then there were features of form interview in the interviewing method. The interviews were done during the year 2012.</p> <p>Results of the thesis showed different kinds of methods to organize the subject "Preparatory and rehabilitative instruction and guidance for disabled students". Teachers organize the subject "Preparatory and rehabilitative instruction and guidance for disabled students" in FPD Järvenpää Training Centre – IJKK in class area emphasizing theory. This means that they go through guidelines of working life as well as things related to work search with students. Teachers also handle different kinds of vocational fields and expectations with students.</p> <p>Added to this, teachers organize on-the-job training in companies that are not part of the "IJKK" for students. These periods of on-the-job training teachers make real individually as well as together with the whole student class.</p>	
Keywords Preparatory, rehabilitative, guidance, working life, coaching	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA TYÖELMÄVALMIUDET JA TYÖELÄMÄÄN VALMENTAUTUMINEN	8
2.1 Erityisopetus ja -opiskelijat	8
2.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)	9
2.3 Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus	10
2.4 Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaine	13
2.5 Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus	15
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
3.1 Tutkimustehtävä	18
3.2 Aineiston keruu, käsittely ja analysointi	18
4 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	21
4.1 Ryhmien TYVA -oppiaineen tuntimäärät	22
4.2 Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ryhmän opetus	23
4.3 Logistiikka-alan työtehtäviin valmentavien ryhmien opetus	27
4.4 Asperger -henkilöille tarkoitetun ammatilliseen koulutukseen valmentavan ryhmän opetus	28
4.5 Yhteenveto ja kehittämissuhteet	29
5 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	32
LÄHTEET	33
LIITTEET	35

1. JOHDANTO

Julkisuudessa keskustellaan säännöllisesti nuorten syrjäytymisongelmista ja keinoista syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2012) mukaan joka viidennellä vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista ei ole toisen asteen koulutusta. Joka viides tästä ikäluokasta on myös THL:n mukaan käyttänyt psykiatrian erikoissairaanhoidon palveluita tai psyykenlääkkeitä ennen aikuisikää.

Ammatillinen erityisopetus on yksi keino syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ammatillisella erityisopetuksella on Suomessa pitkät perinteet. Ammatillista erityisopetusta järjestettiin jo 1800-luvun lopulla kehitysvammaisille Suomessa. Opetushallituksen (Opetusministeriö, 2002,14) mukaan valmentavaa koulutusta on järjestetty Suomessa lähes 40 vuoden ajan. Suomen ammattikoulut alkoivat tarjota erityisopetusta 1970-luvulla, ja silloin erityisopetus tarkoitti ”apukouluista tulevien opiskelijoiden opetuksen erityisjärjestelyjä.” (Opetusministeriö,;2002,14.) Opetushallitus vahvisti ensimmäiset vammaisten opiskelijoiden valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen koulutuksen opetussuunnitelman perusteet vuonna 2000.

Tutkin tässä opinnäytetyössä Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen ryhmien vastuopettajien käsityksiä työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineen järjestämisestä. Haastatteleamalla kuutta opettajaa otan selvää, mitä eri opetusmenetelmiä, oppimateriaaleja, opetusympäristöjä ja käytänteitä he ovat käyttäneet työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiainetta opettaessaan.

Oppiaine tarjoaa valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta eli ammatillista erityisopetusta erityistä tukea opinnoissaan tarvitseville opiskelijoille. Oppiaine luetaan nivelvaiheen koulutuksiin, sillä siinä pyritään tukemaan opiskelijoiden siirtymistä peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen. Valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta järjestettäessä ”työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen on yksi 16 oppiaineesta, joita opiskelijoille opetetaan. Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineen tehtävänä on valmentavassa koulutuk-

sessä muun muassa tutustuttaa opiskelijaa työelämän pelisääntöihin, työelämässä vallitseviin käytöstapoihin sekä työnhakuun ja tarjota opiskelijalle mahdollisuus päästä osalliseksi työelämästä mahdollisimman käytännönläheisesti. (Opetussuunnitelman perusteet, vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus/ määräys 9/011/2010).

Olen työskennellyt kuusi vuotta Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa ja minua on aina kiinnostanut, miten opetusta eri valmentavilla luokilla toteutetaan. Erityisesti minua on kiinnostanut työvaltainen oppiminen ja se, miten eri valmentavien opintolinjojen opettajat toteuttavat työvaltaista oppimista. Opetusministeriö on linjannut valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta koskevan opetussuunnitelman perusteissa selkeästi, että valmentavaa opetusta tulisi järjestää työelämän kanssa yhteistyössä ja työvaltaisesti. Tämä asettaa haasteen erityisoppilaitoksille, joten on kiinnostavaa tarkastella, millä keinoin työpaikkani opettajat ovat pyrkineet vastaamaan tähän haasteeseen.

Työvaltaisen oppimisen tutkiminen kiinnostaa minua myös, koska olen havainnut käytännön työssäni, että työvaltainen oppiminen on erityisopetuksen tarpeessa olevien opiskelijoiden kohdalla usein erittäin tehokas tapa järjestää opetusta. Olen havainnut, että opiskelijat kokevat työvaltaisen oppimisen ja opetuksen usein itselleen sopivaksi tavaksi suorittaa opintoja. Olen itse toiminut Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa valmentavan ryhmän vastuuopettajana vuodesta 2010 lähtien, joten minulla on myös omaa kokemusta ja näkemystä työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen - oppiaineen opettamisesta.

Työvaltaista opetusta voidaan toteuttaa monin eri tavoin ja menetelmin. Tästä tutkimuksesta on hyötyä valmentavan ja kuntouttavan opetuksen parissa työskenteleville henkilöille, koska tutkimukseni voi tuoda näkyväksi uusia toimintatapoja ja malleja työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen - oppiaineen toteuttamiseksi. Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus voi myös hyötyä tutkimuksestani saadessaan opetustoimintaansa läpinäkyvyyttä kun opettajien käsityksiä opetuksen järjestämisestä on tutkittu. Tutkimukseni antaa koulutuskeskukselle lisää tietoa työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen oppiaineen käytännön toteuttamisesta.

Aloitin opinnäytetyöni avaamalla erityisopetuksen peruskäsitteitä. Tämän jälkeen kerron valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta sekä työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineesta, ja esittelen Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen. Sitten kerron tutkimukseni toteutuksesta ja esittelen tutkimustulokset. Opinnäytetyöni lopuksi käsittelem tutkimuksestani tekemiäni johtopäätöksiä ja kehittämissuhteita sekä arvioin tutkimuksen onnistumista.

2. VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA TYÖELMÄVALMIUDET JA TYÖELÄMÄÄN VALMENTAUTUMINEN

Opinnäytetyöni käsittelee työelämävalmiudet ja työelämään valmentautumisen-oppiaineen opetusta Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa. Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaine on yksi 16 eri oppiaineesta, joita opetetaan vammaisten opiskelijoiden valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa.

Tässä luvussa käsittelen erityisopetusta ja siitä, miten erityisopetusta saavia opiskelijoita luokitellaan. Tämä auttaa ymmärtämään, mistä syystä erityisopetusta ja valmentavaa koulutusta järjestetään. Tämän jälkeen kerron, mitä vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus on sekä työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineesta ja sen tavoitteista. Lopuksi esittelen Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen ja sen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen ominaispiirteet.

2.1 Erityisopetus ja -opiskelijat

Erityisopetus poikkeaa tavallisesta opetuksesta, koska erityisopetuksessa opiskelijoiden tavoitteet asetetaan yksilökohtaisesti opiskelijan henkilökohtaisten oppimisvalmiuksien perusteella. Siten opetuksen sisällöt vaihtelevat perustuen tavoitteisiin. Opetusmenetelmiä sovelletaan yksilökohtaisesti. (Moberg, Savolainen, 2009, 144.)

Erityisopiskelija on laaja käsite, sillä erityisopiskelijaksi luetaan niin lukivaikeudesta kärsivä opiskelija kuin vaikeasti vammainen opiskelija. Tämän vuoksi on laadittu luokituksia, joihin eritasoiset erityisopiskelijat luetaan. Luokitukset ovat kansallisia, sillä erityisopiskelijoista ei ole tehty yhteistä kansainvälistä luokitusta. Luokittelun ansiosta erityistä tukea opiskelussaan tarvitsevien opiskelijoiden on mahdollista saada opiskelussaan tarvitsemiaan tukipalveluita. (Moberg, Vehmas, 2009, 63.)

Erityisopiskelija tarvitsee opiskellessaan erityisiä tukipalveluita vamman tai sairauden vuoksi. Erityisopetusta järjestettäessä erityisopiskelija tarvitsee itselleen sopivia teoreettisia lähestymistapoja, toimintamalleja ja käytänteitä. (Ladonlahti, Naukkarinen, Vehmas, 1998, 20.)

Erityisopetusta järjestetään peruskouluissa ja ammatillisessa koulutuksessa. Peruskouluun ja ammatilliseen koulutukseen valitaan kuitenkin opiskelijoita erilaisin perustein.

Ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen (nämä perusteet koskevat myös vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta) perusteet ovat seuraavat:

01. hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet (esim. AD/HD tai ADD)
02. kielelliset vaikeudet (esim. vaikea lukiongelma, dysfasia, dyslexia)
03. vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt (esim. sosiaalinen sopeutumattomuus)
04. lievä kehityksen viivästyminen (opiskelijalla laajoja oppimisvaikeuksia)
05. vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma
06. psyykkiset pitkäaikaissairaudet (mielenterveyden ongelmat, päihde-kuntoutajat)
07. fyysiset pitkäaikaissairaudet (kuten allergia, astma diabetes, epilepsia, syöpä)
08. autismiin tai Asbergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet
09. liikkumisen ja motorisen toimintojen vaikeus (tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus)
10. kuulovamma
11. näkövamma
12. muu syy, joka edellyttää erityisopetusta

(Moberg, Savolainen, 2009 ja Suomen tilastokeskus 2009.)

2.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

HOJKS täytyy lain mukaan tehdä kaikille erityisopiskelijoille. Erityisopetus on opetuksen yksilöllistämistä. Opiskelijalle tehtävä HOJKS on kirjallinen dokumentti, josta selviää, miten opetusta yksilöllistetään tietyn opiskelijan kohdalla. (Ikonen & Virtanen, 2000.) Koska HOJKS on niin oleellinen osa erityisopetusta,

käsittelen sitä pintapuolisesti tässä omassa luvussaan. Kaikille Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa opiskeleville tehdään oma HOJKS.

HOJKS:iin määritellään opiskelijan yksilölliset tavoitteet opiskelulle selkeästi ja tarkasti. HOJK:ista selviävät myös opiskelijan opinnoissaan käyttämät tuki- ja kuntoutuspalvelut. HOJKS:aan kirjataan lisäksi opiskelijan tuen ja ohjauksen tarpeet. HOJKS laaditaan koulun organisoimana yhteistyönä kodin ja eri asiantuntijoiden (esim. lääkäri) kanssa. (Opetussuunnitelman perusteet, vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus/ määräys 9/011/2010.)

HOJKS:sta selviää usein opiskelijan perustietojen lisäksi opiskelijan erityisopetuksen peruste, diagnoosi, tuen tarve, vapaa- aika ja harrastukset, aikaisemmat tutkimukset, kuntoutukset, kouluhistoria, luonteenpiirteet ja vahvuudet. HOJKS on prosessi, jota päivitetään opiskelujen edetessä. (Ikonen & Virtanen, 2000.)

Opettajalle HOJKS on oman työn suunnittelun väline. Opettaja pystyy HOJKS:in avustuksella seuraamaan ja arvioimaan opiskelijan oppimisen vaiheita ja kasvua sekä arviomaan opiskelijan kehitystä yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa. Opetussuunnitelman perusteet määräävät, mitä HOJKS:in tulee pitää sisällään. (Ikonen & Virtanen, 2000.)

2.3 Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus

Vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta järjestetään ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä. Ammatillisesta peruskoulutuksesta vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus eroaa siinä, että se ei johda tutkintoon eli opiskelijat eivät valmistu opetuksen myötä mihinkään ammattiin. Valmentava koulutus on pääsääntöisesti yhden vuoden mittainen.

Vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat vahvistamisesta opiskelutaidoissaan ja perusvalmiuksissaan ennen siirtymistä ammatillisiin opintoihin. Koulutuksen tehtävänä on toimia nivelvaiheen koulutuksena perusopetuksen ja ammatillisen peruskoulutuk-

sen välillä. Joillekin erityisopiskelijoille siirtyminen peruskoulusta toisen asteen opintoihin voi olla liian suuri haaste. (Opetus ja kulttuuriministeriö, 2013.)

Valmentavan ja kuntouttava opetus on tarkoitettu runsaasti erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Vammaisten opiskelijoiden valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on antaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille lisää valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Tavoitteena on, että opiskelijat saisivat uusia mahdollisuuksia ja edellytyksiä ammatillisen peruskoulutuksen suorittamiseen, työelämään sekä itsenäiseen elämään. Opiskelijoiden erityisen tuen tarpeita ovat esimerkiksi vammaisuus, sairaus, kehityksen viivästyminen ja tunne-elämän häiriöt. (Opetushallitus 2010 vammaisten opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelmien perusteet.)

Valmentavan koulutuksen tavoitteena on kuntouttaa opiskelijaa hänelle yksilöllisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti elämänalueilla, joissa hänellä on ongelmia. Ongelmat, joihin opiskelijat saavat opetusta, voivat liittyä kommunikaatioon, sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja työn ja vapaa-ajan viettoon. (Opetusministeriö, selvitys, 2002.)

Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus auttaa turvaamaan kaikille perusopetuksen päättäneille opiskelijoille mahdollisuuden jatko-opiskeluun. Perusopetuksen päättänyt nuori hakeutuu opiskelemaan valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ensisijaisesti vammasta tai muusta erityisopetuksen tarpeesta aiheutuvien kehitysviivästymien vuoksi. Valmentavaa koulutusta tarvitseva opiskelija saattaa myös kaivata lisää aikaa ammatinvalintaa tehdessään. Joidenkin opiskelijoiden peruskoulutaidot tarvitsevat kohennusta. (Opetusministeriö, selvitys, 2002.)

Vammaisten valmentava ja kuntouttava koulutus on jaettu kahteen osittain eri tavoitteisiin tähtäävään koulutukseen:

1. Koulutukseen, jossa opiskelija parantaa omia ammatillisessa peruskoulutuksessa tarvitsemiaan perustietoja ja taitoja sekä tutustuu eri koulutusaloihin ja ammatteihin. (Valmentava 1)

2. Koulutukseen, joka valmentaa työhön ja itsenäiseen elämään. Tämä jälkimmäinen koulutus on tarkoitettu vaikeasti vammaisille opiskelijoille. (Valmentava 2)

(Opetushallitus 2010, vammaisten opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelmien perusteet.)

Ensin mainitusta koulutuksesta käytetään yleisesti nimitystä ”valmentava 1” ja jälkimmäisestä nimitystä ”valmentava 2”. Opinnäytetyössäni tarkastelen nimenomaan ”valmentava 1” -koulutusaloja.

Ammatillista erityisopetusta sekä vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta järjestetään ensisijaisesti ammatillisissa oppilaitoksissa. Vaikeimmin vammaisten koulutuksen järjestämisestä vastaavat ammatilliset erityisoppilaitokset, jotka huolehtivat myös erityisopetuksen kehittämis-, ohjaus ja tukitehtävistä. (Opetushallitus 2010, vammaisten opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelmien perusteet).

Ammatilliset oppilaitokset toteuttavat vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta yhteistyössä opiskelijan kuntouttamista tukevien tahojen kanssa. Tällaisia yhteistyökumppaneita voivat olla esimerkiksi erilaiset yhteiskunnan ylläpitämät työ- ja toimintakeskukset sekä erilaiset yhteiskunnan tarjoamat terveys- ja hyvinvointipalvelut. (Opetushallitus 2010, vammaisten opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelmien perusteet sekä valmentava.fi.)

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että vammaisten valmentava ja kuntouttavan koulutuksen toteuttaminen edellyttää erilaisia monipuolisia joustavia opetusmenetelmiä, toimintatapoja ja opetusmenetelmiä. Koska vammaisten valmentava ja kuntouttava koulutus ei johda tiettyyn määriteltyyn tutkintoon, tutkinnon tavoitteet määritellään jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatiminen jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti on yksi oleellisimmista keinoista valmentavan koulutuksen yksilöllisten tavoitteiden määrittelyyn. (Opetushallitus 2010, vammaisten opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelmien perusteet.)

Henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS) tehdään jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti opintojen alussa. HOPS kertoo toimenpiteistä, joita tehdään opiskelijan opetuksen yksilöllistämiseksi ja opiskelijan henkilökohtaisten tarpeiden vaatimuksesta. (Ladonlahti, Naukkarinen, Vehmas, 1998, 219.) HOPS tehdään opiskelijoille HOJKS:n lisäksi.

2.4 Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaine

Käytän opinnäytetyössäni tutkimastani työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen oppiaineesta lyhennettä TYVA. Kaikissa erityisammattikouluissa järjestetään vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja näin ollen myös opetetaan TYVA -oppiainetta, koska opetussuunnitelmassa niin määrätään.

TYVA -oppiaineesta on annettu seuraavat määräykset koulutuksen järjestäjälle opetushallituksen vammaisten opiskelijoiden valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelman perusteissa (määräys 9/011/2010)

- Opettajan tulee huolehtia, että opiskelija perehtyy mahdollisimman käytännön läheisesti työelämään.
- Opiskelijan tulisi työskennellä aidoissa työympäristöissä ja kehittää omia valmiuksiaan jotta kykenee suorittamaan työssäoppimisjaksoja.
- Opiskelijan tulisi kerätä kokemuksia jatkosuunnitelmansa laatimisen tueksi esimerkkinä tutustua ammatteihin joista on kiinnostunut.
- Opiskelijan tulisi kehittää sisäisen yrittäjyyden valmiuksiaan toiminnassa ja opiskelijan tulisi tuntee työyhteisössä tarvittavat perussäännöt.

Opiskelijalle opetussuunnitelman perusteet määrittelevät tavoitteiksi toimimisen työelämän keskeisiä sääntöjä noudattaen. Perusteiden mukaan opiskelijan tulisi myös saada käsitys itsestään työntekijänä ja tutustua työelämän eri ammatteihin ja niiden vaatimuksiin. Tavoitteena on, että opiskelija hankkii käytännön kokemuksia työpaikalta, osaa hakea töitä ja vahvistaa omia sisäiseen yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksiaan työelämässä. Tavoitteena on lisäksi valmentautua työssä oppimiseen ja tuntee työtehtäviensä työturvallisuuteen liittyvät ohjeet ja osata noudattaa niitä. Tavoitteena on vielä tuntee työelämän keskeisiä sääntöjä, kuten työantajien ja työntekijöiden oikeudet ja velvollisuudet ja toimia työyhy-

teisön jäsenenä. (Opetussuunnitelman perusteet, vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus/ määräys 9/011/2010.)

TYVA -oppiaineen opintojen sisällöistä opetussuunnitelman perusteet asettavat seuraavanlaisia asetuksia:

Opinnot sisältävät opiskelijan vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden kartoittamisen ja opiskelijan itsetuntemuksen vahvistumiseksi suunniteltua opetusta. Opiskelija osaa etsiä tietoa ja ymmärtää työelämässä vallitsevia pelisääntöjä. Opiskelija kykenee hakemaan töitä ja on tietoinen työturvallisuuteen liittyvistä asioista.

Opetusmenetelminä käytetään työelämään valmentautumisjaksoja, työpaikoilla vierailuja, yksilö - ja parityöskentelyä, opettajien ja työpaikkaohjaajien kanssa käytyjä ohjauskeskusteluja ja palavereita sekä toiminnallisia ja luovia menetelmiä. Oppimisympäristöt pitävät sisällään oppilaitoksen tilojen lisäksi työelämän tarjoamat oppimisympäristöt kuten työharjoittelupaikat.

Oppimateriaaleina käytetään tehtäviä, internetiä, sanomalehtiä ja ammattivideoita. Arviointimenetelminä käytetään itsearviointia, havainnointia ja ohjauskeskusteluja. (Opetussuunnitelman perusteet, vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus/ määräys 9/011/2010.)

Valmentava.fi kertoo työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen oppiaineesta seuraavaa:

”Työelämävalmiuksien kehittämisessä ja työelämään valmentautumisessa on keskeistä, että opiskelija voi perehtyä työelämään mahdollisimman käytännönläheisesti. On tärkeää, että opiskelija työskentelee aidoissa työympäristöissä ja kehittää valmiuksia työssäoppimiseen ja kerää kokemuksia jatkosuunnitelmiansa laatimisen tueksi. Opinnoissa huomioidaan myös työelämän perussäännöt, jotta opiskelija saa valmiuksia toimia käytännön työelämässä. Opinnoissa tuetaan ns. sisäistä yrittäjyyttä, jolla tarkoitetaan yritteliästä elämänsäntettä, halua ja rohkeutta kehittää itseä ja kokeilla erialisia asioita opiskelussa, työssä ja arjessa.” (Valmentava.fi.)

Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaine pitää sisällään työelämään valmentautumisjaksoja:

”Työelämään valmentautumisjaksolla (työharjoittelujakso) opiskelija saa käytännön työkokemusta aidossa työympäristössä. Opiskelija oppii käytännössä työelämän keskeisiä sääntöjä, toimii työyhteisön jäsenenä sekä tutustuu ammattiin ja ammattitaitovaatimuksiin. Valmentautumisjaksolla opiskelijalle muodostuu käsitys itsestään työntekijänä ja hän oppii myös arvioimaan ammatillisia vahvuuksiaan ja miettimään kehittämiskohteitaan sekä saa kokemuksia, jotka auttavat ja tukevat ammatinvalinnan ja jatko-suunnitelman tekemisessä.” (Valmentava.fi.)

TYVA -oppiaineesta ei ole ennen tehty tutkimusta enkä löytänyt aiheesta opin-näytetyötäni tehdessä mitään kirjallisuutta. Kuitenkin ammattikoulujen työssä oppimista on tutkittu paljon ja aiheesta löytyy hyvin tietoa. Koska TYVA -oppiaine valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa on monelta osin sama asia kun ammattiin opiskeleville opiskelijoille järjestettävä työssä oppiminen, olen opinnäytetyötäni tehdessä käyttänyt hyödykseni tietoa ja kirjallisuutta, joka liittyy ammattiin opiskelevien opiskelijoille järjestettävään työharjoitteluun.

Vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus järjestetään Suomessa aina ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä, minkä vuoksi minun on myös tarkoituksenmukaista käyttää hyödykseni ammatillisen koulutuksen puolelta saatua tietoutta työharjoittelusta.

Vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ”valmentava 1” on koulutusta, jossa opiskelija parantaa ammatillisessa peruskoulutuksessaan tarvitsemiaan tietoja ja taitoja (Opetushallitus). Niinpä TYVA- oppiaine voidaan ymmärtää valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen vastineeksi ammatillisen peruskoulutuksen työharjoittelulle. Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opiskelija valmistautuu TYVA -oppiainetta opiskelemalla tulevaisuuden ammatillisen koulutuksen työharjoittelujaksoihin.

2.5 Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus (IJKK) on Järvenpään keskustassa oleva erityisammattikoulu. IJKK on työpaikkani ja olen kerännyt tutkimusmateriaalini tähän päättötyöhön IJKK:n valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen ryhmien vastuupettajilta haastattelemalla heitä.

IJKK :ssa on opiskelijoita noin 590 ja henkilökuntaan kuuluu noin 200 henkilöä. IJKK:ssa järjestetään ammatillista erityisopetusta ja valmentavaa ja kuntouttava opetusta ja ohjausta. Koulutuskeskuksessa opiskelee vaikeasti vammaisia ja erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. IJKK:n opiskelijat tarvitsevat erityistä tukea opiskelussaan vamman, sairauden, kehityksen viivästymän, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi. (Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus.)

Opiskelijaa tuetaan yksilöllisesti suunnitellun oppimisprosessin avulla. Opetuksessa käytetään erilaisia opetus-, ohjaus- ja oppimisjärjestelyjä, kuten erittävää luokkaopetusta ja työvaltaista opetusta. Ryhmäkoot ovat IJKK:ssa pienempiä kuin tavallisissa kouluissa. Useissa ryhmissä työskentelee ohjaaja tai koulunkäyntiavustaja ja useimmilla opettajilla on erityisopettajan koulutus. IJKK:ssa on tavallista kattavammat opiskelijahuolto- ja palvelut. (Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus.)

IJKK:ssa työskentelee muiden muassa opettajia, ohjaajia, koulunkäyntiavustajia, henkilökohtaisia avustajia, työvalmentajia, psykologeja, terveydenhoitajia, vapaa-ajanohjaajia, asuntolaohjaajia ja toimintaterapeutteja. (Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus.)

IJKK:ssa valmentavan koulutuksen ryhmiä on 14. Kymmenen ryhmistä on valmentava 1 AVA-ryhmiä, joiden tarkoitus on pääsääntöisesti valmentaa opiskelijaa ammatillista peruskoulutusta varten ja neljä ryhmistä on valmentava 2 TYVA-ryhmiä, joiden tarkoitus on pääsääntöisesti valmentaa ja valmistaa opiskelijaa työhön ja itsenäiseen elämään. (Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus.)
Opinnäytetyöni käsittelee valmentava 1 -luokkia.

Valmentavat luokat ovat kahdeksan opiskelijan pienryhmiä, joissa on tavallisesti henkilökuntana koulunkäyntiavustaja tai/ja ohjaaja ja ryhmän vastuuopettaja. Luokkien opintoaine-kohtaiset painotukset vaihtelevat suuresti. Luokkia on kaikille ammattialoille valmentavia luokkia. Lisäksi on Tekniikan ja liikenteen aloille valmentavia luokkia ja logistiikka-alalle, kaupan alalle, sosiaaliselle ja tietotekniikka-alalle valmentavat luokat. (Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus.)

IJKK:n internetsivut luonnehtivat valmentava 1 AVA-koulutusta seuraavasti:

”Valmentavassa AVA-koulutuksessa saat tietoa erilaisista ammateista ja koulutusvaihtoehdoista sekä voit tutustua työelämään. Opit myös tunnistamaan omaa osaamistasi ja kehittämiskohteitasi sekä selkeytät tulevaisuuden suunnitelmiasi.”

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen opettajat järjestävät ja toteuttavat ”työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen” -oppiaineen opetusta omille opetusryhmilleen. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus.

Tutkin aihetta, koska työpaikallani on monta eri valmentavaa luokkaa ja tiesin, että kaikki ryhmät järjestävät omalla tavallaan TYVA- oppiaineen opetusta. Ajattelin, että aiheen tutkiminen ja tätä kautta hyvien toimintatapojen jakaminen voisi hyödyttää meitä kaikkia henkilökunnan jäseniä, jotka työskentelemme valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa. Kaikilla ryhmillä on varmasti hyvä käytänteitä ja menetelmiä, joista muut voivat ottaa mallia ja joita muut voivat soveltaa omiin tarkoituksiinsa.

3.2 Aineiston keruu, käsittely ja analysointi

Käytin tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista tutkimustapaa. Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimustavan, sillä tutkimustavoitteessani korostuu haastateltavien subjektiivinen näkemys heidän järjestämästään opetuksesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavallista, että tutkimusaineistoa pidetään ainutlaatuisena, ja siitä syystä aineistoa on käsiteltävä ainutlaatuisuuden mukaisesti (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2009,164).

Keräsin aineiston haastattelemalla vastuuopettajia kasvokkain käyttämällä puolistrukturoitua haastattelurunkoa ja sähköpostitse (liite), jolloin aineiston keruussa oli lomakehaastattelun piirteitä. Tarkoitukseni oli käyttää tutkimusmenetelmänäni ainoastaan kasvokkain tehtyjä haastatteluita, mutta tehtyäni neljä haastattelua hävitin haastattelunauhurin ja nauhurin mukana keräämän tutkimusaineiston, ja tästä syystä päätin täydentää tutkimusaineistoa sähköpostitse kerättävällä tiedolla. Löysin nauhurin neljä kuukautta myöhemmin ja näin ollen

minulla oli käytössä sekä haastatteluaineistoa että sähköpostitse kerättyä aineistoa, joten päädyin käyttämään hyödykseni kahta eri tutkimusmenetelmää. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 205) mukaan haastattelu valitaan tiedonkeruumenetelmäksi muun muassa juuri tilanteissa, joissa halutaan kartoittaa ihmisten käsityksiä, eikä aiheesta ole saatavilla riittävästi tutkimuskirjallisuutta.

Opettajia haastatellessani käytin haastattelutyypinä puolistrukturoitua haastattelua. TYVA -oppiaineeseen liittyvät kysymykset olivat kaikille haastateltaville opettajille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ollut. Opettajat vastasivat haastatteluun omin sanoin niin laajasti kuin halusivat. Haastattelutapani noudattaa näin Aaltolan ja Vallin (2010,28) määritelmää puolistrukturoidusta haastattelusta.

Esitin seuraavat kysymykset haastattelemilleni opettajille:

1. Kerro opiskelijoille järjestettävästä työelämään valmentautumisjaksosta?
2. Miten opiskelijat saavat ”työharjoittelupaikkoja” koulun ulkopuolisista yrityksistä?
3. Millaisia oppimateriaaleja käytät?
4. Millaisia opetusmenetelmiä olet käyttänyt?
5. Miten arvioit opiskelijaa?
6. Mikä on mielestäsi työelämävalmiudet oppiaineen keskeisin tavoite?
7. Kerro työelämävalmiuksien ja työelämään valmentautumisen opetuksen järjestämistä?

Haastattelin kolmea Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen vastuuopettajaa ja nauhoitin haastattelut. Lisäksi lähetin haastattelukysymykset sähköpostitse neljälle vastuuopettajalle ja sain kolmelta opettajalta vastaukset. Keräsin aineiston siis yhteensä kuudelta opettajalta. Haastatteleistani opettajista kolmella on yli 15 vuoden kokemus valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja kolmella opettajalla työkokemusta vastuuopettajan työstä 3 – 5 vuotta.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa on 17 valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen vastuuopettajaa. Valitsin juuri nämä opettajat haastateltaviksi, koska heidän opettamisissaan ryhmissä työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiaineeseen keskitytään opetuksessa eniten.

Ryhmissä opetus on suunniteltu jo resurssien valossa mahdollisimman työelämälähtöiseksi ja opetuslinjat lähtökohtaisesti perusajatukseltaan keskittyvät muita Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen opetuslinjoja enemmän panostamaan opetuksessaan työelämävalmiuksiin ja työelämään valmentautuminen - oppiaineeseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavallista että tutkimukseen liittyvä kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2009,164).

Haastattelemini opettajien opetusryhmät ovat seuraavia:

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava A ryhmä

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava B ryhmä

Tekniikan ja liikenteen aloille valmentava ryhmä

Asperger-henkilöille tarkoitettu ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ryhmä

Logistiikka-alan työtehtäviin valmentava ryhmä A

Logistiikka-alan työtehtäviin valmentava ryhmä B

Haastattelupaikkoina olivat vastuupettajien omat työhuoneet tai heidän opettamansa ryhmän ”kotiluokat”. Aloitin nauhoittamani haastattelut keskustelemalla opettajien kanssa heidän työstään tai jostakin työpaikallamme ”pinnalla” olevasta asiasta. Usein tiedustelin myös opettajien kuulumisia. Kerroin kaikille haastateltavilleni haastattelun aluksi tutkimuksestani ja sen tavoitteista, jotta sain selvitettyä haastateltavilleni keskustelun tarkoituksen. Noudatin näin Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) ohjeita haastattelutilanteen rakentamisesta.

Muutin nauhoitetut haastattelut kirjoitettuun muotoon eli litteroin haastattelut saatuani aineiston kerättyä. Jäsensin aineiston ryhmäkohtaisesti valmentavien opetusryhmien ominaispiirteiden mukaan ja tämän jälkeen kävin aineistoa läpi kysymysten perusteella ja samassa järjestyksessä, missä kysymykset on esitetty.

4 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

Tavoitteenani oli selvittää, miten Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen opettajat järjestävät ja toteuttavat ”työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen” -oppiaineen opetusta omille opetusryhmilleen. Esittelen seuraavaksi tutkimuksen tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset. Tulosten tukena olen käyttänyt suoria lainauksia haastatteluista. Olen merkinnyt lainaukset heittomerkein.

Aloitan tulosten selvittämisen kuvaamalla TYVA -opintoaineen tuntimääriä luokittain. Sen jälkeen esittelen ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavien ryhmien A ja B sekä tekniikan ja liikenteen aloille valmentavan ryhmän opettajien käsityksiä TYVA -oppiaineen järjestämisestä. Nämä kolme luokkaa toimivat yhteisessä tiimissä, mikä vaikuttaa tulosten perusteella paljon siihen, miten opettajat opetusta kuvaavat. TYVA- oppiainetta toteutetaan osittain luokkien yhteistyöprojekteina. Lukijan on helpompi perehtyä tämän tiimin kolmen luokan opettajien vastuksiin TYVA -oppiaineen toteuttamisen tuloksista, kun käsittelen niitä yhdessä ja erotan ne muiden opettajien vastauksista.

Tämän jälkeen käsittelen logistiikka-alan opintolinjojen opettajien käsityksiä TYVA -oppiaineen järjestämisestä. Myös nämä ryhmät ovat samassa tiimissä. Tulokset osoittavat, että ryhmien TYVA -opetus järjestetään pääasiallisesti samalla periaatteella. Kuten totean luvussa 3, logistiikka-alan työntekijäryhmien opiskelijat ovat jo valinneet ammattialanalansa hakiessaan opiskelemaan logistiikka-alan valmentavaan koulutukseen, millä on suuri vaikutus TYVA -oppiaineen opetuksen toteutukseen.

Viimeisenä käsittelen asperger-henkilöille tarkoitettua ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa ryhmää, jossa TYVA -tuntien järjestäminen näyttää olevan suurelta osin muiden ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavien ryhmien kaltaista. TYVA -tuntien järjestämisessä on kuitenkin otettu huomioon se, että ryhmän opiskelijamateriaali on valittu asperger-diagnoosin perusteella. Lopuksi kokoan tutkimustulokset yhteen ja pohdin niiden pohjalta kehittämissuhteita.

4.1 Ryhmien TYVA -oppiaineen tuntimäärät

Kaikki opettajat kokivat TYVA -oppiaineen tuntiresurssit riittäviksi. Ryhmäkohtaisesti TYVA -oppiaineen tuntimäärät ovat seuraavat: Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavien ryhmien A ja B tuntimäärät ovat seitsemän opintoviikkoa molemmilla ja asperger -henkilöille tarkoitettussa ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavassa ryhmässä viisi opintoviikkoa. Tekniikan ja liikenteenaloille valmentavan ryhmän tuntimäärä on seitsemän opintoviikkoa ja logistiikka-alan työtehtäviin valmentavien ryhmien A ja B 13 opintoviikkoa molempien. Yksi opintoviikko tarkoittaa 35 tuntia opiskelua.

Opintoviikot jakautuivat ryhmillä lukuvuoden viidelle jaksolle seuraavasti:

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavissa ryhmissä A ja B sekä tekniikan ja liikenteen aloille valmentavassa ryhmässä:

JAKSO 1 : yksi opintoviikko jolloin opetus tapahtuu koululla,

JAKSO 2 : kolme opintoviikkoa, jolloin opetus on pääsääntöisesti työharjoittelua koulun ulkopuolella ja

JAKSO: 4 : kolme opintoviikkoa, jolloin opetus pääsääntöisesti työharjoittelua koulun ulkopuolella.

Asperger -henkilöille tarkoitettussa ammatilliseen koulutukseen valmentavassa ryhmässä:

JAKSO 1: yksi opintoviikkoa, jolloin opetus tapahtuu koululla,

JAKSO 3: kolme opintoviikkoa, jolloin opetus on pääsääntöisesti työharjoittelua koulun ulkopuolella ja

JAKSO 5: yksi opintoviikko, jolloin opetus tapahtuu koululla

Logistiikka-alan työtehtäviin valmentavissa koulutusryhmissä A ja B:

JAKSO 1: yksi opintoviikko koululla,

JAKSOILLE 2,3,4 ja 5: 12 opintoviikkoa opetusta jakautuivat tasaisesti lukuvuoden ajalle, jolloin jokaisella viikolla oli kaksi päivää ryhmämuotoista työharjoittelua ulkopuolisessa varastoalan yrityksessä läpi lukuvuoden.

4.2 Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan ryhmän opetus

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavat ryhmät A ja B sekä tekniikan ja liikenteen aloille valmentavan ryhmän opiskelijat pitävät läpi koko opiskeluvuoden yhdessä kioskia ja yhteisiä tunteja kerran viikossa. TYVA -tunteja käytetään näihin yhteistyöprojekteihin.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavat luokat vastaavat kioskissa kassan laskusta ja he hakevat tukusta kioskiin karkkeja myytäväksi ja keittävät kahvia. Tekniikan ja liikenteen aloille valmentavan ryhmän opiskelijat valmistavat TYVA- tuntien aikana kioskiin myytäväksi leikkuulautoja ja muita erilaisia puutöitä. Näiden kolmen luokan yhteisellä KIOSKI – projektilla vastataan varmaankin osittain opetussuunnitelman perusteissa mainittuun tavoitteeseen opiskelijan sisäisen yrittäjyyden vahvistamisesta.

Jokainen näistä kolmesta ryhmästä aloittaa TYVA -aineen opettamisen ensimmäisellä jaksolla luokassa, oman ryhmänsä kanssa, tutustumalla eri ammatteihin ja ”työelämän pelisääntöihin” ja vaatimukseen. Lisäksi opetus keskittyy siihen että opiskelija ymmärtää mitä häneltä vaaditaan kun hän lähtee työelämään valmentautumisjaksolle:

”Koulussa käydään läpi työelämän perussääntöjä, puhutaan ahkeruudesta, avun pyytämisestä ynm.” H-1

Mikäli opiskelija löytää oman ammattialakiinnostuksensa, opetus etenee jokaisen opiskelijan mukaan yksilökohtaisesti ammattialakiinnostuksen perusteella. Vaikuttaa siltä, että ensimmäisillä TYVA -aineen tunneilla, jotka järjestetään luokassa, opettajat keskittyvät paljon seuraaviin opetussuunnitelman perusteissa oleviin TYVA -oppiaineen tavoitteisiin:

Opiskelija tuntee työyhteisössä tarvittavat perussäännöt. Toimii työelämän keskeisiä sääntöjä noudattaen. Osaa hakea töitä. Tuntee työelämän keskeisiä sääntöjä, kuten työntajien ja työntekijöiden oikeudet ja velvollisuudet. (Määräys 9/011/2010.)

Opiskelijan oman ammattialakiinnostuksen kartoittaminen voi viedä TYVA - opetustunneista aikaa paljonkin, mutta ennen työharjoittelujaksoa opiskelijan pitää saada rajattua ammattialakiinnostuksensa kohteet jollakin tavalla, koska opiskelijat alkavat etsiä itselleen työharjoittelupaikkaa ammattialakiinnostustensa perusteella.

”Opiskelijat yrittävät itse etsiä työharjoittelupaikkoja tai vähintäänkin kertoa mistä (ammatti) aloista he ovat kiinnostuneita.” H-1

Kaikki opiskelijat eivät kuitenkaan ole taidoiltaan valmiita koulun ulkopuolisissa yrityksissä tapahtuvaan työharjoitteluun ja heille pyritään järjestämään koulun tiloissa tapahtuvaa työharjoittelua. Nämä opiskelijat ovat olleet koulun kirjastossa, keittiöllä ja siivoamassa suorittamassa työharjoitteluaan.

”Ensimmäinen tavoite on mennä harjoittelemaan koulun ulkopuolelle. Jos se ei ole mahdollista, niin harjoittelupaikkaa etsitään koulun sisältä”. H-2

On myös opiskelijoita, joiden kohdalla työharjoittelupaikkaa ei saada koulun ulkopuolisista yrityksistä eikä koulun sisäisistä palveluista, ja silloin opiskelija suorittaa työhön valmentautumisjaksonsa ”Työpajalla”, jossa järjestetään erilaista ”työpajatoimintaa” ja erilaisia työtehtäviä, joita opettajat keksivät.

Kolmen valmentavan opiskelijaryhmän tiimi mahdollistaa tällaisen ”työpajatoiminnan” työharjoittelujaksoilla, koska opettajat pystyvät vuorottelemaan ”pajan” vastuusta. Tällöin myös opiskelijoita, jotka eivät pääse koulun ulkopuolisiin yrityksiin työharjoitteluun, kertyy kolmesta ryhmästä riittävästi.

”Viimeisenä vaihtoehtona (opiskelijalle) on tiimin työpaja joka pyörii päivittäin jonka aikana vastuuvuoroa vaihtaen ohjaajien ja opettajien kesken. Työpajoina mm. verstaas, projektit, musiikki, kotitalous jne.” H-3

”Koko vuoden Ammatilliseen koulutukseen valmentavalla ryhmällä A ja B sekä tekniikan ja liikenteen aloille valmentavalla ryhmällä pyörii opiskelija toimintana osittain TYVA- tuntien aikana kioski toimintaa.” H-1

”Yksi opiskelija suoritti (työ) harjoittelun koulun työpajassa. Hän ei oikein pystynyt kertomaan, millainen harjoittelu häntä kiinnostaa. Poissaoloja oli myös hyvin paljon. Opiskelija oli harjoittelun ajan koululla” H-2

Jos opiskelijalla on paljon poissaoloja tai hänen elämäntilanteensa vaikuttaa koulunkäyntiin liikaa, hän ei useinkaan voi suorittaa työharjoittelujaksoaan koulun ulkopuolisissa yrityksissä. Jossakin poikkeustapauksissa TYVA -tuntien työharjoittelujakson osuus voidaan käyttää opiskelijan oleellisempien asioiden hoitoon.

Tässä näkyy selvästi, kuinka TYVA -oppiaineen järjestämisessä ja koko valmentavan opetuksen järjestämisessä rakennetaan jokaiselle ryhmän opiskelijalle ”omaan polkua” opintoihinsa, ottaen huomioon opiskelijan erityisen tuen tarve, elämäntilanne ynnä muita vastaavia asioita. Jokaisen opiskelijan tavoitteet määrittyvät yksilöllisesti oppimisedellytysten mukaisesti ja opettajat järjestävät opetuksen sisällöt ja opetusmenetelmät näiden tavoitteiden mukaan. (Moberg, Savolainen, 2009, 64)

”Yhdellä opiskelijoista oli paljon henkilökohtaisia asioita hoidettavanaan (esim. asunnon etsiminen). Poissaoloja oli myös runsaasti. Hänen kanssaan sovittiin, että hän on harjoittelun ajan koululla.” H-2

Vaikuttaa siltä, että TYVA -oppiaineeseen liittyvää työharjoittelujaksoa koulun ulkopuolisessa yrityksessä pidetään tärkeänä asiana opiskelijan päästä suoritamaan, koska opettajat ovat valmiita muuttamaan opiskelijan opinto-ohjelmaa, jotta opiskelija pääsisi työharjoittelujaksolle.

”Järjestelyissä ollaan hyvin joustavia. Periaatteessa harjoitteluun on varattu kaksi jaksoa, kolme viikkoa syksyllä ja kaksi viikkoa keväällä. Käytännössä kuitenkin opiskelijat voivat mennä harjoittelemaan milloin vain, jos löytyy mielekäs ja hyvä paikka” H-2

”Moiin opsin – tavoitteisiin pystytään vastaamaan jo sillä että opiskelija pääsee ulkopuolisen työharjoittelupaikkaan” H-1

”Ensimmäinen tavoite on mennä harjoittelemaan koulun ulkopuolelle.” H-2

Kaksi asiaa nousee selvimmän esille, kun tiedustellaan, miten opettajat arvioivat TYVA -oppiainetta: opiskelijan kehittyminen vuoden aikana lähtötasoon nähden sekä miten ulkopuolinen yritys arvioi opiskelijaa työharjoittelupaikassa.

”Pidän tärkeänä opiskelijan kehittymistä vuoden aikana ja kokonaisprosessi on tärkeä vaikka opiskelijan kehityksessä tapahtuisikin muutoksia.” H-1

”Työelämään valmentautumisjaksolla on suuri painoarvo arvioinnissa. Sen aikana voi seurata monella tavalla opiskelijan toimintaa ja asennoitumista suhteessa opintojen tavoitteisiin. Lisäksi työpaikan palautteilla on suuri merkitys arvioinnissa.” H-2

Opettajat ovat itse tehneet ja käyttäneet TYVA -oppiaineen opetuksessa opetusmateriaaleja, joissa kerrotaan työelämän pelisäännöistä ja eri ammateista. Lisäksi opettajat käyttävät työhakemus ja CV-harjoituksia sekä tekevät yksilökohtaisesti erilaisia oppimateriaaleja.

Kun opettajilta tiedustellaan TYVA -oppiaineen keskeisintä tavoitetta, opettajat nostavat esiin muutamia asioita:

”Saada 1, valmiuksia työssäoppimiseen, joka tapahtuu tulevana tutkintotavoitteisina vuosina. Tietysti muitakin tärkeitä tavoitteita on jotka liittyvät 2. mm. omaan kuvaan työntekijänä ja yleensä ihmisenä, joiden ymmärtäminen sitten auttaa omassa ammatinvalinnassa. Vaikea sanoa kumpi olisi ensijainen ehkä molemmat ovat yhtä tärkeitä.” H-3

”Keskeisiä tavoitteita on kolme.
- Saada kokemuksia työelämästä
- Saada tietoa jostakin alasta ammatinvalintaa varten
- Motivoida opiskelemaan” – H-2

”Opiskelija saisi tuntumaa siitä millaista työtä haluaisi tulevaisuudessa tehdä/mitä alaa haluaisi opiskella. Tukea ammatinvalintasuunnitelmaa. Opiskelija saisi realistisen käsityksen omista taidoistaan työntekijänä.” H-1

Opiskelijan arviointia ammatillisessa koulutuksessa säätelevä laki (L 630/1998) ohjaa opettajia pyrkimään ohjaamaan ja kannustamaan arvioinnissa opiskelijan omaa motivoitumista opiskelemiseen sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin (Honkanen, Kaikkonen, Kotila (toim.), 2008, 203). Opettajien vastauksissa ”motivoida opiskelemaan”, ”opiskelija saisi realistisen käsityksen omista taidoistaan työntekijänä” ja ” omaan kuvaan työntekijänä” näkyy opettajien toive ja pyrkimys kehittää opiskelijassa edellä mainittuja ominaisuuksia.

4.3 Logistiikka-alan työtehtäviin valmentavien ryhmien opetus

Logistiikka-alalle valmentavan ryhmän vastuuopettajat luottavat TYVA -tuntien järjestämisessä yhteistyön voimaan ja ryhmäkeskeiseen opetusmalliin. Logistiikka-alan työtehtäviin valmentavien ryhmien A ja B opiskelijat käyvät koko lukuvuoden ajan opiskelijaryhmänä töissä varastoalan yrityksessä kahtena päivänä viikossa.

”Opintoihin kuuluvaa työelämään valmentautuminen järjestetään ryhmämuotoisesti, jossa opiskelijoita, noin seitsemää henkilöä, ohjaa opettaja. Opettaja toimii opiskelijaryhmän kanssa koko ajan vastaten opiskelijaryhmän työnjohdosta ja ohjaamisesta. Opiskelijat työskentelevät 4-6 tuntia päivässä, taukoja on 2-3 kertaa päivässä” H-4

”Suurin ero muihin valmentaviin ryhmiin verrattuna on että työelämään valmentautumisjaksot eivät kestä yhtäjaksoisesti esimerkiksi 2-3 viikkoa vaan työelämään valmentautumisjakso jatkuu läpi koko vuoden kaksi päivää viikossa.” H-5

Koska logistiikka-alan valmentavassa koulutuksessa opiskelijat ovat jo tehneet ammattialavalintansa (logistiikka) ja koska opetusmenetelmänä käytetään vahvasti ryhmämuotoista työharjoittelua ulkopuolisessa yrityksessä, TYVA -tuntien aikaa ei opintojen alussa käytetä ammattialoihin tutustumiseen vaan työelämän pelisääntöjen opetteluun ja työtehtävien opetteluun varastoalan yrityksessä Tuusulassa.

”Omien opiskelijoiden kohdalla on toiminut käytäntö, jossa syyslukukausi toimitaan ryhmänä ja kehitetään taitoja. Kevätlukukauden aikana opiskelijan itsenäisyyttä kasvatetaan ja hänelle annetaan suurempi vastuu työtehtävien suorittamisesta aloitusvaiheesta valmiiseen tuotteeseen” H-4

Logistiikka-alan työtehtäviin valmentavan koulutuksen TYVA- tunnit tapahtuvat pääsääntöisesti ulkopuolisen yrityksen tiloissa, missä opiskelijat tekevät varasto- ja logistiikka-alan töitä koko opiskelijaryhmän voimin. Työ on elintarvikkeiden uudelleen pakkausta, jossa työtehtävät jaetaan opiskelijaryhmän kesken ja jokaisella opiskelijalla on omia työtehtäviä. Uudelleen pakkausta tehdään näin ollen loppujen lopuksi koko ryhmän voimin ja jokainen ryhmän opiskelija on yksi ”lenkki” pakkausketjussa. Työ varastossa on melko fyysistä ja usein työtehtävät ovat helpohkoja ja sama työtehtävä toistuu usein.

”Työ on elintarvikkeiden uudelleen pakkausta, ja jokaisella ryhmän jäsenellä on pakkaus ketjussa oma roolinsa” H-4

Opiskelijan yksilöllisiä tarpeita pyritään huomioimaan, vaikka työharjoittelu logistiikan työntekijäryhmässä tehdäänkin ryhmänä:

”Opetusmenetelmät järjestetään opiskelijalähtöisesti, tarpeen mukaan esimerkiksi toiset opiskelijat hyötyvät hyvin strukturoidusta opetuksesta, toiset tekevät hyvin yksinkertaista työtehtävää ja toiset opiskelijat kykenevät hyvinkin itsenäiseen työskentelyyn. Opetusmenetelmät jotka tukevat opiskelijaa löytämään omat haasteensa.” H-5

Valmentavien logistiikkaluokkien ryhmämuotoinen työharjoittelu palveleekin ainakin seuraavia opetussuunnitelman perusteissa mainittuja TYVA -aineen tavoitteita:

Opiskelija perehtyy mahdollisimman käytännönläheisesti työelämään. Opiskelija työskentelee aidoissa työympäristöissä ja kehittää valmiuksia työssäoppimiseen. (määräys 9/011/2010)

4.4 Asperger -henkilöille tarkoitetun ammatilliseen koulutukseen valmentavan ryhmän opetus

Asperger-henkilöille tarkoitetussa AVA -ryhmässä TYVA -tunneilla tutustutaan ensimmäiseksi ammatteihin. Opiskelijat eivät ole useinkaan tietoisia eri ammateista ja näin ollen he eivät ole tietoisia eri vaihtoehdoista, joita heillä on tulevaisuudessa.

”Ongelmaksi on muodostunut että AKVA S opiskelijoilla ei ole ollut kovin paljon omia mielipiteitä eikä kiinnostuksen kohteita ammattialoja kohtaan. Tästä syystä AKVA S:llä TYVA -teoriatunteja pidetään ennen työharjoittelujakson alkua ja tunnit lähtevät liikkeelle siitä mitä ammatteja on olemassa.” H-6

Jokaiselle AVA-S -luokan opiskelijalle pyritään järjestämään henkilökohtainen työharjoittelupaikka koulun ulkopuolisista yrityksistä. Luokan vastuopettaja on kokenut, että opiskelijat ovat päässeet hyvin työharjoitteluun koulun ulkopuolelle.

AVA-S opiskelijat tarvitsevat työharjoittelupaikkansa hankkimisen avuksi opettajan tai ohjaajan.

”Opiskelijat eivät ole kyenneet hakemaan itsenäisesti työharjoittelupaikkoja vaan opettaja ja ohjaaja ovat olleet apuna työharjoittelupaikkojen hakemisessa.” H-6

Oppimateriaaleina TYVA -tunneilla AVA-S -luokan vastuopettaja käyttää eri koulutusalan eli ammattialan kiinnostusta kartoittavia materiaaleja. Opetusmenetelmistä vastuopettaja mainitsee tutustumiskäynnit eri työpaikoilla ja opiskelijoiden omien vahvuuksien ja haasteiden löytämiseksi käydään keskustelua.

TYVA -oppiainetta arvioidessaan AVA-S -luokan opettaja antaa arvoa opiskelijan motivaatiolle ja kiinnostukselle. Työharjoittelujakso arvioidaan ”kolmikanta” arviointina, jossa opiskelija, työharjoittelupaikan edustaja ja opettaja täyttävät arviointilomakkeen ja lomakkeen pohjalta keskustelevat opiskelijan työharjoittelun sujumisesta.

TYVA -oppiaineen keskeisimpänä tavoitteena vastuopettaja pitää tietoja ja kokemuksia, joita hyödynnetään opiskelijan ammattialavalintaa tehtäessä kouluvuoden lopussa.

”Tukea valmentavan vuoden kokonaisprosessia jossa etsitään itseään kiinnostavaa ammattialaa. Usein alan valinta tapahtuu pois sulkemalla vaihtoehtoja ja katsomalla mitä jää jäljelle.” H-6

4.5 Yhteenveto ja kehittämissuhteet

Haastattelemani opettajat toteuttavat työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen -oppiainetta Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa monin eri tavoin ja opetusmenetelmin. Opettajilla on yhteistyökumppaneina koulun ulkopuolisia yrityksiä, joihin opiskelijat työllistyvät ja saavat työprojekteja. Koulussa järjestetään työvaltaisia projekteja ja työpajoja. Yksi opetusta havainnollistava esimerkki on ympäri lukuvuoden järjestettävä kioskitoiminta.

Vaikutti siltä, että opettajat pitävät suurella arvolla oppimistulosten saamisen kannalta työharjoittelujaksoja, joissa opiskelijat pääsevät koulun ulkopuolisiin yrityksiin. Myös Kero, Leskinen, Mielonen, Piha ja Vehkomäki (2004) näkevät työssä oppimisen motivoivan erityisopiskelijoita. Positiiviset onnistumisen kokemukset aidossa työympäristössä ja sieltä saatu palaute on monelle opiskelijalle tärkeämpää kuin oppilaitoksessa saatu arviointi. Uudessa, koulun ulkopuolisessa tilanteessa selviytyminen antaa erityisopiskelijalle itseluottamusta ja onnistunut työssä oppimisjakso voi jopa työllistää opiskelijan tulevaisuudessa. (Kero ym., 2004.)

Mitä enemmän suhteita opettajilla on työelämän yhteistyökumppaneihin eli koulun ulkopuolisiin yrityksiin, sitä helpompaa heidän on saada opiskelijat työharjoittelujaksoille. Opettajien on tärkeää tuntea koulun ulkopuolisten yritysten toimintaa, sillä tämä auttaa heitä valitsemaan yksilöllisesti jokaisen opiskelijan tarpeisiin sopiva työharjoittelupaikka.

Tutkimukseni perusteella näyttää siltä, että TYVA -oppiainetta opettavien olisikin hyvä panostaa työelämäyhteyksien rakentamiseen. Kero ym. (2004) toteavat, että monien oppilaitosten ja työelämän väliset yhteydet ovat vielä vähäiset. Vaikka heidän tarkastelunsa on tehty yhdeksän vuotta sitten, näyttää tutkimustulosteni valossa siltä, että myös Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen kohdalla tässä on vielä kehitettävää. Koulun ulkopuolisia yhteistyöhön sitoutuneita yrityksiä ei haastattelujen perusteella kuudella valmentavalla ryhmällä ollut kuin kaksi yritystä.

Kehittämissuositukseni olisikin rakentaa enemmän yhteistyötä valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen ja työelämän välille ja pyrkiä tulevaisuudessa hankkimaan enemmän sitoutuneita yhteistyökumppaneita koulun ulkopuolisista yrityksistä. Sitoutuneiden yhteistyökumppaneiden avulla runsaasti erityistä tukea vaativille opiskelijoille saadaan järjestettyä entistä tarkoituksenmukaisempia työharjoittelujaksoja. Opiskelija hyötyy työharjoittelusta yrityksessä, jossa hänen tuen tarpeensa osataan ottaa huomioon.

Tulevaisuudessa Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen voisi olla hyödyllistä selvittää opiskelijoiden näkemys työharjoittelujaksoista. Tiedustelemalla

valmentavien luokkien opiskelijoilta heidän mielipiteitään työharjoittelujaksoista ja ottamalla selvää siitä, mitä opiskelijat ajattelevat työharjoittelujakson hyödyistä osana opetustaan, voitaisiin saada tärkeää tietoa TYVA -oppiaineen toteutustapojen kehitystyön avuksi.

Toinen kehittämis ehdotukseni Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskukselle liittyy ammatillisten perustutkintolinjojen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tutkimukseni perusteella näyttää siltä, että valmentavat luokat eivät tee yhteistyötä ammattiin valmistavien perustutkintolinjojen kanssa TYVA -opetusaineen toteutuksessa. Voi kuitenkin olla, että ammattiin valmistavilla linjoilla ja heidän opettajillaan olisi tietoja ja taitoja, jotka voisivat rikastuttaa TYVA -oppiaineen opetuksen järjestämistä myös valmentavan koulutuksen puolella. Yhteistyötä syventämällä opettajat voisivat saada lisää tarkoituksenmukaisia työkaluja opetuksen toteuttamiseen.

Erityisopiskelijan työssä oppiminen edistää koulutuksellista tasa- arvoa ja tukee ammatillista kasvua. Kaikissa toisen asteen ammatillisissa koulutuksissa käytetään hyväksi työssä oppimista ja niinpä myös erityisopiskelijoille on syytä turvata mahdollisuus päästä oppimaan koulunulkopuolisiin yrityksiin, vaikka tämä saattaa vaatia erityisiä tukitoimia koulutuksen järjestäjältä sekä työharjoittelua paikalta. (Mylly, Sipilä, 2004,73-83.)

Havaitsin aineiston perusteella opettajien opetusmenetelmien jakautuneen kahteen eri menetelmään työharjoittelujakson toteuttamisen kohdalla. Neljä kuudesta haastattelemastani vastuupettajista pyrki järjestämään opiskelijoilleen työharjoittelupaikat yksilöllisesti. Kaksi kuudesta vastuupettajasta suosi ryhmämuotoista työharjoittelua, jossa koko opiskelijaryhmä tai -luokka oli samassa työharjoittelupaikassa yhdessä eli opettajan ohjaamassa työharjoittelussa.

Molemmissa työharjoittelujakson toteuttamistavoissa on omat hyvät puolensa, joita opettajat haastatteluissaan sivusivat. Tästä syystä optimaalinen tilanne näyttäisikin olevan se, että työharjoittelujaksoja pyrittäisiin järjestämään valmentavassa koulutuksessa sekä yksilöllisesti että ryhmämuotoisena kaikissa ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavissa ryhmissä.

5 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Saavutin tutkimuskysymykseni tavoitteet mielestäni hyvin. Onnistuin kartoittamaan ja selvittämään, kuinka Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opettajat järjestävät TYVA-oppiaineen opetusta ja toteuttavat työelämään valmentautumisjaksoja.

Tutkimuskirjallisuutta valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta on saatavilla melko suppeasti ja tutkimaani oppiainetta käsittelevää kirjallisuutta ei tietojeni mukaan ole juurikaan olemassa. Tämä määritteli tutkimusmenetelmän valintaa ja vaikutti myös tutkimukseni luotettavuuden perustelemiseen. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 19) mukaan pelkät havainnot ja kokemukset eivät välttämättä anna asiasta kattavaa käsitystä ilman täydentävää varmennusta ja perustelua.

Valitsemistani aineistonkeruutavoista nauhoitetut haastattelut sopivat hyvin tutkimukseni tarkoituksiin, koska sain näin kerättyä rikkaan aineiston. Sähköpostilla keräämäni aineisto oli myös tärkeää tutkimusmateriaalia, mutta opettajat antoivat selvästi laajempia ja tarkempia vastauksia nauhoitetuissa haastatteluissa kuin sähköpostin välityksellä. Kahden eri aineiston keruutavan käyttö antoi minulle mahdollisuuden vertailla saamaani tietoa. Sain lopulta analysoitavakseni monipuolisen ja yksityiskohtaisen aineiston, jota olisi voinut lähestyä monesta eri näkökulmasta.

Onnistuin luomaan haastattelutilanteista avoimia. Opettajat kertoivat haastatteluissa TYVA -oppiaineen toteuttamisesta avoimesti ja monipuolisesti. Minulle jäi sellainen vaikutelma, että haastattelemi opettajat toteuttivat erityisopetusta yksilöllisesti ja monipuolisin opetusmenetelmin. Haastattelua helpotti myös se, että olen itse valmentavan luokan vastuuopettaja ja haastatteluissa opettajien käyttämät käsitteet olivat minulle tuttuja ja opettajat kertoivat osallistuvansa haastatteluihin mielellään.

Opinnäytetyössäni haastattelin 13 mahdollisesta vastuuopettajasta vain kuutta, mutta opinnäytetyön laajuuden huomioiden aineiston määrä oli riittävä.

LÄHTEET

Aaltola Juhani & Valli Raine, 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell Oy.

Hirsijärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula, 2009. Tutki ja kirjoita. 15 painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino OY.

Honkanen Eija, Kaikkonen Leena & Kotila Hannu, 2008. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus, 2013. Viitattu 23.3.2013. www.ijkk.fi

Ikonen Oiva, Virtanen Pirkko, 2000. HOJKS 2. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus. Juva: PS- kustannus.

Ladonlahti Tarja, Naukkarinen Aimo & Vehmas Simo, 1998. Poikkeava vai erityinen. Juva: WSOY.

Mylly Marja & Sipilä Salla, 2004. Erityisopetusta Kehittämässä. Kokemuksia Kiipulasta. Valkeakoski: Koski - print OY.

Moberg Sakari, Hautamäki Jarkko, Kivirauma Joel, Lahtinen Ulla, Savolainen Hannu & Vehmas Simo, 2009. Erityispedagogiikan perusteet. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Opetushallitus, 2010. Opetussuunnitelman perusteet, vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus/ määräys 9/011/2010.

Opetus ja kulttuuriministeriö, 2013. Viitattu 23.3.2013.

www.minedu.fi/OPM/Koulutus/amatillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot

Opetusministeriö, 2002. Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, Opetusministeriö, 6:2002. Tekijät: Ammatillisen peruskoulutuksen erityisopetuksen strategiaryhmä:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_499_6_02strategiaehdotus.pdf?lang=fi

Suomen tilastokeskus, 2009. Ammatilliset erityisopetuksen perusteet.

Soile Eero, Leskinen Eeva-Kaarina, Mielonen Tapio, Piha Leena & Vehkomäki Arto, 2004. Haasteista mahdollisuuksiin. Erityisopiskelija työssä oppimassa. Valkeakoski: Koski - print OY.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2013. Lasten ja nuorten hyvinvointi kansallisen syntymäkohortti 1987 - tutkimusaineiston valossa, Selvitys.

Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava koulutus, 2013. Viitattu 23.3.2013. www.valmentava.fi

LIITTEET

Sähköposti haastateltaville opettajille 10.5.2012:

Lähettäjä: Holm, Miika

Lähetetty: 10. toukokuuta 2012 9:32

Vastaanottaja:

Aihe: Haastattelu kysymykset

Moi,

Tässä nämä päättötyöni haastattelukysymykset tätä päivää varten:

(lähetin mielestäni kysymykset viime viikolla mutta nyt huomaankin että tämä viesti ei ollut lähtenyt)

- Opinnäytetyössäni tarkastellaan Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen valmentavien luokkien opettajien käsityksiä ja kokemuksia siitä, kuinka he toteuttavat työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen oppiaineen opetusta.

1. Kerro työelämävalmiuksien ja työelämään valmentautumisen opetuksen järjestämistä?
2. Oletko pystynyt vastamaan ops:ssa asetettuihin tavoitteisiin?
3. Kerro opiskelijoille järjestettävästä työelämään valmentautumisjaksosta ?
4. Miten opiskelijat saavat ”työharjoittelupaikkoja” koulun ulkopuolisista yrityksistä?
5. Millaisia oppimateriaaleja käytät?
6. Millaisia opetusmenetelmiä olet käyttänyt?
7. Miten arvioit opiskelijaa?
8. Mikä on mielestäsi työelämävalmiudet oppiaineen keskeisin tavoite?
9. Oletko kehittänyt hyviä käytänteitä / menetelmiä joista haluaisit ketoa?
10. Opetetaanko opiskelijoille työelämävalmiuksia ja työelämään valmentautumista riittävästi valmentavuoden aikana?
11. Mikä on ryhmän –ohjaajan rooli työelämävalmiuksien ja työelämään valmentautumisen opetuksen järjestämisessä

Kiitos

Miika